

Forddealers in Bergen op Zoom

Klaas Baving uit Zwolle beweerde in 1906 het monopolie te hebben op de verkoop van Fordautomobielen in Nederland.¹ Hij moest deze claim al snel laten vallen toen bleek dat ook andere garagehouders zich hiermee bezig hielden. In het westelijk deel van Noord-Brabant waren in de jaren twintig van de vorige eeuw *Garage Broos* uit Roosendaal, de *Steenbergsche Motor- en Rijwielhandel P. Hoendervangers & Co.* en *Philippus Crusio* in Bergen op Zoom actief als Fordverkopers (afb. 1 en 2).²

Importeur en Official Service Dealer

Van Hoendervangers werd al snel niets meer vernomen en van Crusio verschenen in 1924 de eerste advertenties waarin hij het merk Chevrolet aan de man probeerde te brengen. Het enige bedrijf in onze regio dat het merk Ford wel trouw bleef, was *Garage Broos*, gevestigd in de Hoogstraat in Roosendaal.³ Alphonsus en Antonius Broos stonden achter de filosofie van Henry Ford om tegen een redelijke prijs betrouwbare en zuinige auto's te leveren die eenvoudig te bedienen, te onderhouden en te besturen waren op de toentertijd slechte wegen. Op de Zeeuwse eilanden Tholen en Sint-Philipsland lieten zij zich vertegenwoordigen door de gebroeders Pieter C. en Anthonie A. Hage uit Sint-Maartensdijk, die als agenten voor hen optraden.

Garage Broos werd beschouwd als importeur en mocht zich *Official Service Dealer* noemen. Het bedrijf importeerde namelijk zelf T-Fords en Fordson-tractoren uit de Verenigde Staten van Amerika. De auto's en tractoren werden als bouwpakketten in houten kratten naar Antwerpen verscheept en vandaar per spoor naar Roosendaal vervoerd. De eigen monteurs moesten vervolgens de voertuigen in elkaar zet-

ten. Ze kregen daarvoor van de Fordorganisatie een gedegen opleiding. Zelfs de houten verpakking deed dienst en werd onder meer gebruikt als bodemplaat. Voor de opbouw van de Ford TT (de bestel- en vrachtwagenvariant van de T-Ford) was het gebruikelijk dat de garagehouder of een carrosseriebouwer het chassis van een koetswerk voorzag.⁴ Immers: "Er is een Ford voor elk transport".⁵ De T-Ford, die dat tot 1927 in productie bleef en waarvan vijftien miljoen exemplaren zijn gebouwd, was in ons land door zijn relatief lage prijs een enorm succes. In 1922 werden hier al 2736 Fordautomobielen verkocht terwijl er voor het daaropvolgende jaar 9000 stuks bij de *Ford Motor Company* in bestelling waren gegeven.⁶ Europese landen met een eigen auto-industrie, zoals Frankrijk, Engeland en Duitsland, schermden hun eigen markten af met hoge importheffingen. In Nederland, dat maar enkele kleine automobielabrikanten had, ontbrak een dergelijke protectie. Daarom was de T-Ford hier veel goedkoper. Na dit model, dat in de Verenigde Staten ook wel *Tin Lizzie* werd genoemd, volgden de A-Ford (1927-1932), de B-Ford (1932-1934) en de Ford V8 (1932-1948).⁷

Jan van Breemen, de eerste Official Ford Dealer in Bergen op Zoom

In september 1923 verhuisde Johannes G. (Jan) van Breemen, van origine elektricien van beroep, van Eindhoven naar Roosendaal. Daar ging hij zich bezig houden met de verhuur van en handel in auto's.⁸ *Garage Broos* had in dat jaar voor Van Breemen een vijftal auto's geïmporteerd en geassembleerd.⁹ Na acht maanden verkaste Jan naar Bergen op Zoom, waar hij zich als zelfstandige garagehouder wilde gaan vestigen.¹⁰ Waarschijnlijk hadden Broos en Van

Afb. 1. In 1920 had *Garage Broos* in Roosendaal nog de alleenverkoop van Fordautomobielen voor westelijk Noord-Brabant. Advertentie in *De Grondwet* van 27 maart 1920, www.delpher.nl

FORD-AUTOMOBIELEN.

Touring 4 persoons, compleet	Fl. 1460,—
Touring 2 persoons, „	Fl. 1420,—
Sedan 4 persoons, „	Fl. 2230,—
Coupé 2 persoons, „	Fl. 1950,—
Chassis-1 tons vrachtwagen	Fl. 1200,—
Chassis Luxe vrachtwagen	Fl. 1040,—

Opruiming van alle voorradige gebrulkte Auto's
w.o. een 1 tons Vrachtwagen Chassis ad f 700.

Prijzen af Antwerpen incl. Invoerrechten.

PH. CRUSIO, Antwerpschestr., Bergen-op-Zoom, Telef. 358.

Afb. 2. In 1922 was Philippus Crusio de eerste die in Bergen op Zoom Ford-automobielen aan de man bracht. Twee jaar later stapte hij over naar het merk Chevrolet. Advertentie in de Zierikzeesche Nieuwsbode van 22 september 1922, www.krantenbankzeeland.nl

Breemen afgesproken om het westelijk deel van de West-Brabantse koek inzake de verkoop en het onderhoud van Ford, Fordson en Lincoln (een merk van Ford van luxeauto's) onderling te verdelen. Broos bleef de regio Roosendaal bedienen en Van Breemen nam Bergen op Zoom en de eilanden Tholen en Sint-Philipsland voor zijn rekening. In Bergen op Zoom huurde Jan aan de Antwerpsestraatweg 94 een voormalige klompenfabriek die hij als garage inrichtte (afb. 3).¹¹ Ook hij importeerde zijn auto's via Antwerpen en noemde zich diensgevolge *Officieel Importeur*. De benzinepompinstallatie werd door de *NV Acetylena*, de verkoopmaatschappij van de *Koninklijke Shell*, aangelegd.¹²

De oprichting van de *NV Ford Motor Company of Holland* in 1924 is voor de Nederlandse garagehouders van groot belang geweest. In dat jaar ging het bedrijf zelf de import en distributie verzorgen. Het hier te lande assembleren van diverse Fordmodellen volgde later, eerst in Rotterdam en vanaf 1932 in de Fordfabriek in Amsterdam, die ook bekend was als *Amsterdam Assembly*.¹³ Vanaf de start van de *NV Ford Motor Company of Holland* bepaalde dit bedrijf wie

Lincoln Ford Fordson

Officieel Importeur voor 26 31421

Bergen op Zoom, Tholen en St-Philipsland

JAN VAN BREEMEN

Antwerpsche Straatweg 94 Bergen op Zoom.

Demonstratiën met den FORDSON-TRACTOR hebben plaats zonder
eenige verplichting, waarvoor ik gaarne aanvragen ontvang.
Open en gesloten FORD-wagens en TRUCKS uit voorraad leverbaar.

Afb. 3. Hier noemt Jan van Breemen zich nog "Officieel Importeur". Advertentie in de Ierseksche en Thoosche Courant van 28 maart 1924, www.krantenbankzeeland.nl

CARS · TRUCKS · TRACTORS

OFFICIAL FORD DEALERS:

**GEBRS. BROOS, Roosendaal.
J. D. BREEMEN, Bergen op Zoom.**

Afb. 4. De garagehouders Gebroeders Broos, Roosendaal en J.D. Breemen, Bergen op Zoom (moet zijn: J.G. van Breemen) mogen zich "Official Ford Dealer" noemen. Advertentie in De Grondwet van 5 juli 1924, www.delpher.nl

zich *Official Ford Dealer* mocht noemen. Zowel *Garage Broos* in Roosendaal als Van Breemen in Bergen op Zoom voldeden kennelijk aan de criteria die Ford stelde en mochten voortaan dit begeerde predicaat voeren (afb. 4). Op het moment dat Jan van Breemen het dealerschap van Ford toegewezen kreeg, ging hij met Matthijs Geuze uit de Kerkstraat in Tholen in zee die voor hem als agent voor de eilanden Tholen en Sint-Philipsland optrad.¹⁴

Bijgestaan door de marketingafdeling van de Fordorganisatie in Engeland werden regelmatig promotieactiviteiten voor de Nederlandse markt georganiseerd. Zo trok er in 1925 een Fordkaraavaan door Nederland die in september West-Brabant aandeed (afb. 5).¹⁵

Ondanks de enorme vlucht, die het gemotoriseerd vervoer in de jaren twintig van de vorige eeuw genomen had – voor een groot deel te danken aan de verkoop van Fordautomobielen – besloot Jan van Breemen, na vier jaar dealerschap, zich als zelfstandig handelsreiziger te vestigen. In een gezamenlijk bericht lieten Van Breemen en Antonius van Steenpaal, chef-monteur bij Van Breemen en oud-chef bij *Garage Broos*, weten dat de zaak met alle gereedschappen en voorraden aan Van Steenpaal werd overgedragen (afb. 6). Dit was in tegenspraak met een advertentie van een dag eerder waarin werd vermeld dat Jan van Breemen op 20 februari 1928 ontslag had genomen als vertegenwoordiger, vanaf die datum de draad weer oppakte als *Official Ford Dealer* en met ingang van 1 april de garage aan de Antwerpsestraatweg 94 weer in gebruik zou gaan nemen (afb. 7).¹⁶ Voor een

Afb. 5. Een opstelling van Fordautomobielen op de Grote Markt in Bergen op Zoom, vermoedelijk in september 1925. Geheel links de reclamewagen van Jan van Breemen, Forddealer aan de Antwerpsestraatweg. Foto collectie Fred van Breemen.

buitenstaander was deze berichtgeving niet te bevatten. Kennelijk was de NV *Nederlandsche Ford Automobielen Fabrik* in Rotterdam niet op de

hoogte van de overdracht geweest en was niet van plan het Forddealerschap aan Van Steenpaal te gunnen, waardoor Van Breemen zich genoodzaakt voelde het dealerschap weer op zich te nemen.¹⁷

Om het garagebedrijf aan de Antwerpsestraatweg van extra kapitaal te voorzien trok Jan van Breemen, Mathias Langen, boekhouder te Ber-

Door deze berichten wij onze geachte cliëntele, dat onze geheele ZAAK MET ALLE GEREEDSCHAPPEN, VOORRADEN, enz. wordt overgegeven aan onzen trouwen chef-monteur

Ant. van Steenpaal, te Bergen-op-Zoom

die wij als prima vakman in ieders gunst aanbevelen.

De Eigenaar der voormalige
GARAGE VAN BREEMEN

Refereerende aan bovenstaande advertentie beveel ik mij t.z.t. beleeft aan voor het leveren van **NIEUWE AUTOMOBIELEN, ONDERDEELEN EN PRIMA REPARATIE**

ANT. VAN STEENPAAL

Oud-chef der Garage Broos

Oud-chef Garage van Breemen, Bergen-op-Zoom.

Hiermede stel ik de geachte Clientèle en Belanghebbenden in kennis, dat ik vanaf heden, 20 Februari 1928, als vertegenwoordiger ontslag heb genomen, en vanaf dien datum het **FORD DEALERSCHAP** voor eigen rekening voortzet.

Met ingang van 1 April a.s. zal de Garage aan de Antwerpsche straatweg 94 weer door mij in gebruik worden genomen.

**JAN VAN BREEMEN,
OFFICIAL FORD DEALER
- BERGEN OP ZOOM. -**

Afb. 6. Advertentie in *De Grondwet* van 25 februari 1928, www.delpher.nl

Afb. 7. Advertentie in *De Grondwet* van 24 februari 1928, www.delpher.nl

gen op Zoom en Adrianus J. de Vos, koopman te Oosterhout aan als medevennoten.¹⁸ Gedrieën richtten zij de *NV Autohandel Van Breemen en Langen* op.¹⁹ Onder deze naam bouwde het bedrijf op een chassis van een Ford TT onder andere een spuitwagen voor de brandweer van Bergen op Zoom (afb. 8 en 9). Het kapitaal van de vennootschap bedroeg f 25.000 verdeeld in 25 aandelen van f 1.000, waarin door elk van de vennoten werd deelgenomen voor twee aandelen, zodat zes aandelen waren geplaatst en volgestort. Van Breemen trad op als directeur met aan zijn zijde Langen en De Vos als commissarissen. Na anderhalf jaar koos Van Breemen toch weer voor een bestaan als handelsreiziger. Op zijn verzoek werd er op 28 oktober 1930 op het kantoor van notaris Willem J. van Gruting een buitengewone vergadering van aandeelhouders bijeen geroepen.²⁰ Buiten de directeur en de twee commissarissen schoof ook Antonius A.J. (Tom)

Wieleman, koopman te Bergen op Zoom, aan als vierde aandeelhouder. Hadden de drie aandeelhouders van het eerste uur nog steeds ieder twee aandelen, Wieleman had er drie in zijn bezit, waardoor het geplaatste kapitaal tot f 9.000 was gestegen. Staande de vergadering gaven de directeur en de twee commissarissen te kennen hun functies neer te leggen. Met algemene stemmen werd daarna Wieleman tot directeur benoemd. In een paginagrote advertentie werd door de *NV Nederlandsche Ford Automobiel Fabriek* in Rotterdam bevestigd dat Tom Wieleman als *Official Ford Dealer* voor Bergen op Zoom, Tholen en omstreken was aangesteld.²¹ In april 1931 werd de naam van het bedrijf gewijzigd in *A.A.J. Wieleman's Automobielbedrijf NV*.²² Een paar maanden later vertrok Wieleman naar Heerlen, waar hij zich als Forddealer vestigde aan de Benzenraderweg.²³ In zijn onderneming in Bergen op Zoom stelde hij De Vos aan tot di-

Afb. 8. Motorspuitwagen van de Bergse brandweer met carrosserieopbouw door de *N.V. Autohandel Van Breemen & Langen*, op een chassis van een Ford TT. Het kenteken was afgegeven in 1929. Foto collectie Fred van Breemen.

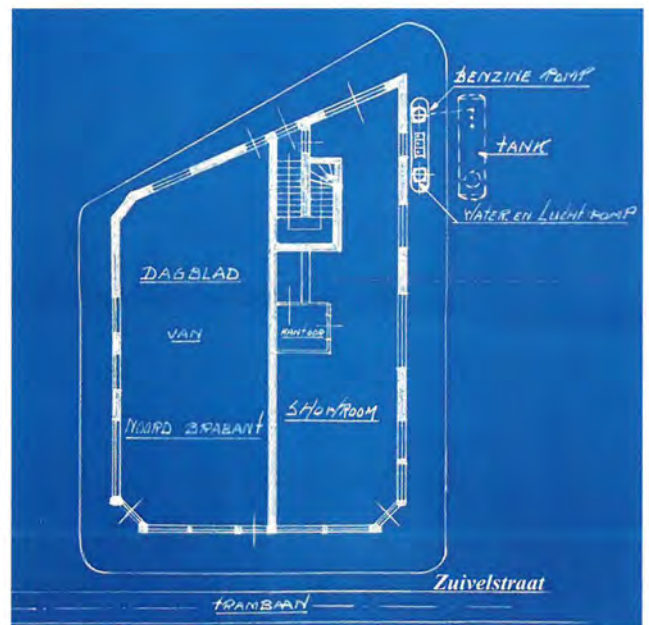

Afb. 9. Motorspuitwagen van de Bergse brandweer. Staand van links naar rechts: commandant Antonius J.J.A. Asselbergs, brandmeesters Petrus J.M. Horsten en Adrianus M. Peeters en chauffeur van dienst Jan G. van Breemen, teruggekeerd van het verlenen van assistentie bij een grote brand in Middelburg in december 1929. Foto collectie Fred van Breemen.

recteur (afb. 10).²⁴ Gelijktijdig nam ook Mathias Langen afscheid en vertrok naar Etten-Leur.²⁵ Om ook op een mooie zichtlocatie in het centrum van de stad aanwezig te zijn, richtte De Vos het rechterdeel van het voormalig waaggebouw aan de Zuivelstraat in tot showroom. De ingang waardoor auto's binnenreden, bevond zich aan de achterkant van het gebouw aan het Zuivelplein (afb. 11). Met veel passen en meten konden er een paar tentoongesteld worden. Naast de showroom plaatste hij op het plein nog een benzinepomp, aangelegd door de Sin-

Afb. 10. Advertentie bij "100 jaar Synagoge" in het Centraal blad voor Israëlieten in Nederland. Collectie West-Brabants Archief, bibliotheek.

Afb. 11. Plattegrond van het voormalige waaggebouw aan de Zuivelstraat. Links het kantoor van het Dagblad van Noord-Brabant en rechts de showroom van de Fordgarage. Blauwdruk collectie West-Brabants Archief, BoZ, milieuvergunningen.

Afb. 12. De Difogagarage aan de Antwerpsestraatweg 94, Bergen op Zoom. Liggend, rechts: Philemon van Dongen. Staand, derde en vierde van links: de broers Fons en Jan Daalmans. Staand, vijfde van rechts: Gerrit Suijkerbuijk en geheel rechts Frans (Suus) Mathijssen. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

clair Petroleum Company SA.²⁶ Bij de vestiging aan de Antwerpsestraatweg werden de pompen gemoderniseerd. Daar liet het bedrijf door de NV Bataafsche Import Maatschappij (BIM) een elektrisch aangedreven pompinstallatie aanleggen ter vervanging van de handpompen.²⁷ Op 20 juni 1933 vond er weer een buitengewone vergadering van aandeelhouders plaats waaruit bleek dat het kapitaal inmiddels naar f 50.000 was verhoogd, waarvan f 20.000 was geplaatst en volgestort. Aanwezig waren directeur De Vos en Johannes P.A.M. Mastboom, autohandelaar te Bergen op Zoom, de vertegenwoordigers van alle aandelen.²⁸ De Vos behield zijn baan als directeur voor een jaarsalaris van f 4.620. De bedrijfsnaam van de garage aan de Antwerpsestraatweg werd nogmaals gewijzigd, nu in *De Vos & Co's Autobedrijf NV*.²⁹ Na een jaar onder deze naam werkzaam te zijn geweest, liquideerden de twee aandeelhouders eind 1934 de onderneming en droegen het garagebedrijf over aan de nieuwe eigenaren.

Oprichting Difoga

Op 1 december 1934 namen vader dr. ir. Herman G.K.F. Diepen, beherend vennoot van de wollenstoffenfabriek *NV Gebroeders Diepen* in Tilburg en zoon, Frederik J.L. (Frits) Diepen, negentien jaar oud, de garage aan de Antwerpsestraatweg over. Voordat de handtekeningen konden worden gezet moest er, vanwege de leeftijd van Frits, eerst handlichting worden verleend.³⁰ Dat gebeurde in november, voorafgaand aan de oprichting van de *NV Automobiel Maatschappij Difoga (Diepen's Ford Garage)*. Frits trad op als directeur en werd bijgestaan door zijn vader die de functie van commissaris vervulde. Het maatschappelijk kapitaal van Difoga bedroeg f 25.000 waarvan f 5.000 was geplaatst en volgestort.³¹ Als procuratiehouder werd boekhouder Theodorus M. Wagemans aangesteld.³² De bedrijfsleiding kwam in handen van automonteur Eduard W. (Wart) van Helmond, afkomstig uit Tilburg (afb. 12).³³ Diepen pakte de zaken meteen grondig aan. Ter gelegenheid van de opening van zijn bedrijf

hield hij, in de grote zaal van de Korenbeurs van Joseph U. van Coppenolle in de Potterstraat, van 17 tot en met 23 december 1934 een tentoonstelling van verschillende Fordmodellen. Als bijzonderheid stond er een Fordchassis, waarvan alle bewegende delen van de motor, de versnellingsbak en het differentieel in vol bedrijf werden getoond. Bij de opening van de tentoonstelling waren burgemeester mr. dr. Petrus A.F. Blom van Bergen op Zoom en namens de Forddirectie Nederland *salesmanager* Friedrich F. Knappe aanwezig. Tegelijkertijd werden er tien Ford V8-wagens beschikbaar gesteld waarmee belangstellenden, volgens een krantenbericht, een *gratis* proefrit konden maken. Het was zelfs mogelijk om aan de hand van een *benzine-contrôle-apparaat* vast te stellen hoeveel benzine een Ford V8 per gereden kilometer verbruikte. Als uitsmijter was er 's avonds een film te zien die een beeld gaf van de productie van Fordautomobielen.³⁴

Vanwege de grote populariteit van Ford werd er anderhalf jaar later op dezelfde locatie opnieuw een tentoonstelling ingericht. Bij die gelegenheid vond de presentatie van het nieuwe luxemodel, de Lincoln Zephyr plaats. Deze wagen kreeg een prominente plaats op het podium (afb. 13). Uniek voor die tijd was ook de zogenaamde *Forddokter* een diagnose-apparaat avant-la-lettre, waarmee diverse storingen vastgesteld konden worden.³⁵ Ook de klandizie op de eilanden Tholen en Sint-Philipsland werd niet vergeten. Van 4 tot en met 6 november van dat jaar hield Difoga in hotel Hof van Holland in Oud-Vossemeer een tentoonstelling van Fordsontractoren en Ford V8-personeel- en vrachtwagens. Filmvoorstellingen werden er voorts nog gegeven in hotel Zeeland te Tholen, in het hotel van Pieter J. van Iwaarden in Sint-Maartensdijk en in het hotel van Frans Rijnberg in Sint-Annaland.³⁶

Afb. 13. Tentoonstelling van Ford automobielen in de Korenbeurs, georganiseerd door de Difoga in juni 1936. Achteraan, op het podium, staat een lauwerkrans met de door Ford V8-modellen gewonnen prijzen in de Rally van Monte Carlo van dat jaar. Aan deze rally had Frits Diepen zelf in een Ford V8 met veel succes deelgenomen. Links van de lauwerkrans een Ford V8 vierdeurs cabriolet en rechts een Lincoln Zephyr. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

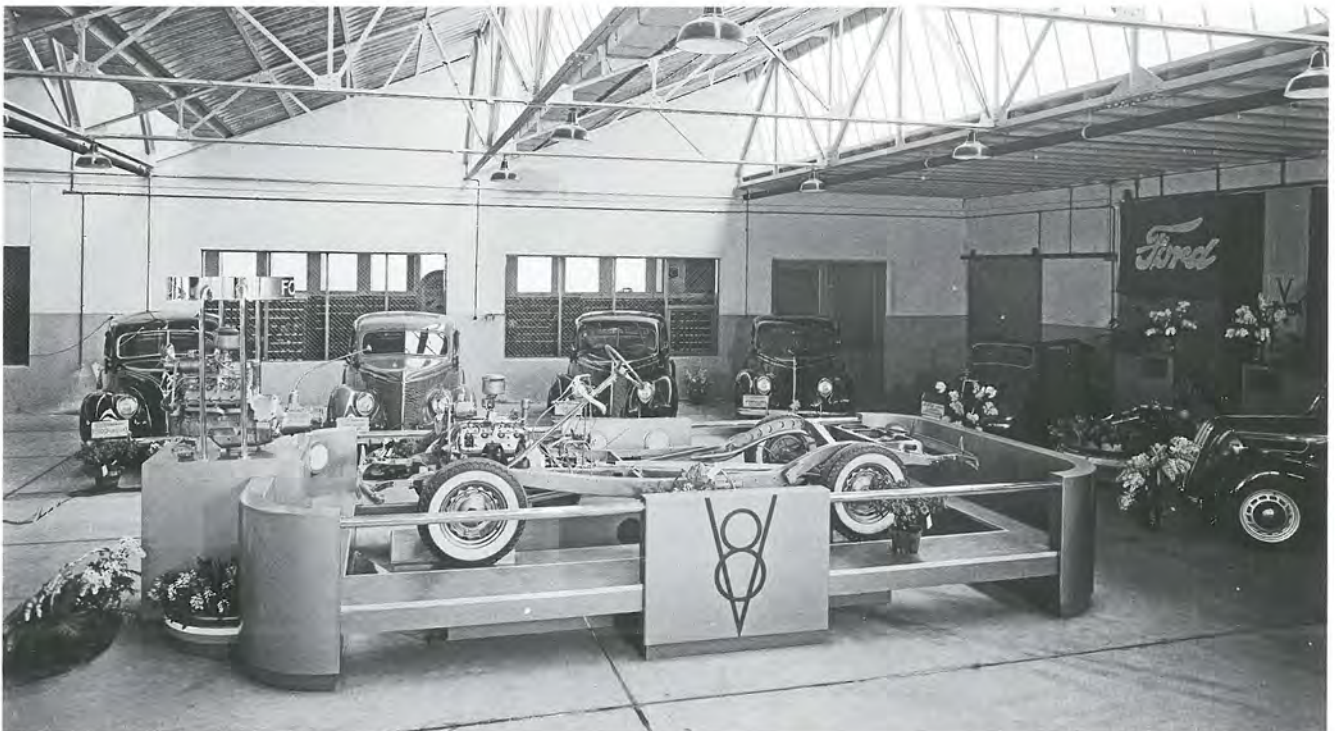

Afb. 14. De bouw van de Difogagarage op de hoek van de Bredasestraat en de Moerstraatsebaan (de huidige Buitenvest), najaar 1937. Bovenop de steiger, bij de Fordvlag, staat directeur-eigenaar Frits Diepen. Zijn wagen, een Ford V8-coupé cabriolet 1936, staat uiterst rechts naast de bouwkeet van aannemer Willem J. Heijns. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

Een nieuwe garage

Aan de Antwerpsestraatweg groeide Difoga al snel uit haar jasje. Samen met Ford Nederland in Amsterdam maakte Diepen plannen voor een nieuwe garage op de hoek van de Moerstraatsebaan (de huidige Buitenvest) en de Bredasestraat. Eind 1936 ontwierp architect Frederikus S.J. (Frits) Paulen, tevens directielid van Ford Nederland,

een voor die tijd modern gebouw zowel qua architectuur als indeling.³⁷ Op het van de Staats-spoorwegen gehuurde terrein begon de Bergse aannemer Willem J. Heijns in 1937 met de bouw (afb. 14). Direct valt de ronde vorm van de royale showroom op, met daarboven het appartement waar Diepen zijn intrek in zou gaan nemen.³⁸ Verder herbergde het gebouw een ruime stalling

Afb. 15. Tentoonstelling naar aanleiding van de opening van de Difogagarage, gehouden van 13 tot 17 februari 1938. In het midden een stand met een Ford V8-chassis met een 85 pk-motor, links een losstaande V8 60 pk-motor. Daar achter, van links naar rechts: een Fordor Deluxe, twee Standaard Tudors, een Standaard Coupé (alle Amerikaanse V8-modellen) en rechts twee kleinere Engelse Ford Junior-modellen. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

annex werkplaats voor 50 tot 60 auto's en een groot onderdelenmagazijn, waar de duizenden verschillende onderdelen, netjes op nummer gesorteerd, in stalen rekken lagen te wachten voor uitgifte. Uit alles sprak de geest van Henry Ford: "Hij die in een Ford rijdt, hoeft nooit te wachten op een onderdeel".³⁹ Het gebouw had een zogenaamd *Quick Servicestation* waar de hydraulische hefbrug zo was geconstrueerd dat de monteurs vrijelijk aan de onderkant van de wagen konden werken. Tenslotte beschikte de aan een van de drukste toegangswegen van Bergen op Zoom gelegen garage over een overdekt pompstation. Evenals voorheen bij de oude vestiging aan de Antwerpsestraatweg was ook deze installatie aangelegd door de BIM.⁴⁰ Ter gelegenheid van de opening werd er van 13 tot 17 februari 1938 in de garage een tentoonstelling gehouden (afb. 15). De promotieactiviteiten op het eiland Tholen hadden blijkbaar zoveel nieuwe klanten opgeleverd dat ook een aanwezigheid van het bedrijf daar nodig was geworden. Vanaf 1 juli 1937 huurde Diepen van de eerder genoemde broers Hage een modern ingerichte garage aan de Eendrachtsweg in Tholen en begon er een filiaal (afb. 16 en 17).⁴¹

N.V. Automobiel Maatschappij

„DIFOGA”

bedient U voortaan vanaf 1 Juli ook aan deze zijde van de brug.

Filiaal: Tholen Eendrachtsweg - tel. 70

Afb. 16. Advertentie in de Ierseksche en Thoolsche Courant van 2 juli 1937, www.krantenbankzeeland.nl

Uitbreiding in de oorlogsjaren

Ondanks dat de verkoop van auto's helemaal stil lag gedurende de Tweede Wereldoorlog en er nauwelijks gereden werd vanwege de brandstofschaarste, stonden bij Difoga in 1941 toch 32 personen op de loonlijst. Dat had alles te maken met het gebruik van de faciliteiten door de afdeling *Heeres Kraftfahr Park* (HKP) van de Duitse *Wehrmacht*. Die benutte de goed geoutilleerde garage voor het onderhoud van het eigen wagenpark. Deze werkzaamheden vonden

Afb. 17. Een Ford V8-truck met oplegger uit 1937 van Van der Male uit St. Annaland voor de vestiging van Difoga aan de Eendrachtsweg te Tholen. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

Afb. 18. Artist impression van het ontwerp voor de uitbreiding aan de achterzijde van de Difogagarage, met een tunnel onder de spoorlijn Roosendaal-Bergen op Zoom. Tekening naar ontwerp van de architect Frits Paulen, juni 1940. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

vanaf de meidagen van 1940 plaats en namen dusdanig toe, dat er al snel plannen werden gemaakt om de bestaande werkplaats uit te breiden en een parkeerkelder toe te voegen.⁴² Omdat de Duitsers er baat bij hadden om alles zo snel mogelijk uit te voeren, was het aanvragen van de benodigde bouwmaterialen bij het *Regeeringscommissariaat voor den Wederopbouw* een formaliteit. Ook deze keer tekende architect Frits Paulen voor het ontwerp.⁴³ Van de gelegenheid maakte hij gebruik om een oud plan uit de kast te halen: het realiseren van een tunnel onder de spoorlijn Roosendaal-Bergen op Zoom. De uitrit van de te bouwen parkeerkelder aan de achterzijde van het garagegebouw, wilde hij integreren met deze onderdoorgang van het spoor (afb. 18). Via de Moerstraatsebaan bereikte men op die manier rijksweg 56, Bergen op Zoom-Roosendaal-Breda.⁴⁴ De spoorwegovergang in de verbinding van de Bredasestraat met de Wouwsestraatweg kon hierdoor verwijderd worden. Vanwege het wegvallen van het wegverkeer aan de kant van de Bredasestraat zou het tankstation dan naar de nieuwe tunnelweg moeten verhuizen. De werkzaamheden aan de garage zijn in de loop van 1941 gereedgekomen. Aannemer was de *firma G.L. de Kok* uit de Papaverstraat te Bergen op Zoom. De aanleg van de tunnel had geen prioriteit en uiteindelijk is die niet gerealiseerd.

De parkeerkelder werd tijdens de oorlog gebruikt voor de opslag van personenwagens die ter beschikking moesten blijven van of in beslag genomen waren door de Duitsers. Ook mochten er 's avonds en 's nachts geen auto's op straat blijven staan. Niet iedereen had een eigen garage en de meeste autobezitters stalden hun auto daarom bij een garagebedrijf in de buurt of bij het bedrijf waar ze de auto hadden gekocht (afb. 19). Op bijgaande foto zien we rechts achterin twee auto's die op blokken staan. Dit kan erop wijzen dat deze wagens voor lange tijd vastgehouden werden. De achterste auto, met kenteken N-2970, is een Lincoln uit 1936 van Adriaan H.A.M. Testers, met daarnaast een Packard uit 1937 – voor die tijd kostbare wagens. Vervolgens staan er een Chevrolet uit 1939, een Ford V8-cabriolet uit 1937, met kenteken N-38768, van tandarts Marie H. Peteri, een Ford Eifel uit circa 1937-1938, met kenteken K-3621, van eigenaar Karel W. Hogerheijde uit Zierikzee en als laatste een Renault Juvaquatere, met kenteken N-54402, op naam van landbouwkundig ingenieur Henk Rietberg, directeur van het *Instituut voor Suikerbietenteelt*.⁴⁵ Een aantal van deze auto's is voorzien van verduisteringskapjes op de koplampen.

Al vanaf het begin van de oorlog was er een tekort aan benzine, omdat de bezetter brand-

stof vorderde voor eigen gebruik. Om te zorgen dat personenauto's, vrachtwagens en bussen toch konden blijven rijden, werden ze voorzien van een gasgenerator of van een groot gasreservoir bovenop of achter het voertuig. Difoga was agent van het gasgeneratormerk *Imbert*. De monteurs van Difoga waren geschoold om de ingrijpende verbouwing van voertuigen uit te voeren om deze op gas te kunnen laten rijden. Deze generatoren konden gestookt worden met hout, turf, houtskool of antraciet. In dat licht moet een vergunningsaanvraag in 1941 op naam van Difoga gezien worden, voor het bouwen en in bedrijf nemen van een houtzagerij aan de Balsebaan 64a en 64b.⁴⁶ Terwijl de Duitsers dagelijks in zijn bedrijf aan de Bredasestraat over de vloer kwamen, heeft Diepen de houtzagerij tijdens de oorlog mogelijk ook gebruikt voor het maken van houten onderdelen voor zijn *Difoga 421*-vliegtuig.⁴⁷ In deze periode ontwikkelde hij samen met zijn medewerkers ook een door middel van accu's aangedreven elektrische auto. De benodigde elektriciteit hiervoor werd opgewekt door windkracht. In

tijden van schaarste van autobrandstof kon op deze manier bij de bezetter toch een rijvergunning bemachtigd worden. De actieradius van deze auto's was echter zeer beperkt.⁴⁸

Op 30 juli 1941 trad Frits Diepen in Breda in het huwelijk met Simone Smits.⁴⁹ Het jonge paar betrok een in zijn opdracht gebouwde villa aan de Zuidzijde Zoom 45. In de winter van 1942 op 1943 was Diepen een aantal maanden geïnterneerd in de kampen Amersfoort en Haaren. Na zijn vrijlating ging hij in het verzet en leidde het district Bergen op Zoom van de *Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers* (LO). De Difogagarage fungeerde hierbij als centrum voor illegale activiteiten zoals het verstrekken van valse papieren, geld en distributiebonnen aan onderduikers. Vanuit de garage vond ook de verspreiding plaats van de ondergrondse verzetskrant *Trouw* en werden overvallen op distributiekantoren en andere gewelddadige acties georganiseerd. Daarbij was de aanwezigheid van het HKP een uitstekende dekmantel. De monteurs van Difoga moesten 24 uur per dag

Afb. 19. De Difogaparkeerkelder met personenwagens die ter beschikking van de bezetter moesten blijven, circa 1942. Foto West-Brabants Archief, collectie BoZ.

en zeven dagen per week klaar staan voor de Duitsers. Dit betekende dat de nachtmonteurs enige bewegingsvrijheid hadden en zich in spertijd op straat mochten begeven. Zij werden dan ook met name ingezet om het illegale werk van de LO te ondersteunen.⁵⁰

Tegen het einde van de oorlog gaf Frits Diepen het personeel de opdracht de Duitsers niet meer te helpen. De monteurs werden naar huis gestuurd en moesten zo snel mogelijk onderduiken. Een paar dagen later voerden de Duitsers razzia's uit waarbij ze het hadden gemunt op de Difogamedewerkers. Troffen ze de gezochte persoon niet aan dan werden als represaille de huisgenoten meegenomen. In totaal werden er veertien mannen en 28 vrouwen opgepakt en opgesloten in het Markiezenhof, één grote Difogafamilie. Om de werkstaking te breken dreigden de Duitsers met executies en het uithongeren van de gevangenen. Omdat de Geallieerden al in aantocht waren, werd iedereen na vier dagen vrijgelaten. Al met al was het voor zowel de gevangenen als voor het verzet, dat het voor elkaar gekregen had om voedsel naar binnen te smokkelen, een hachelijke onderneming. Kort na de bevrijding spraken de *Martelaren van Bergen* in een plaatselijke krant hun dank uit aan iedereen die geholpen had.⁵¹

Ontwikkelingen vanaf 1945

Na de oorlog ging Frits Diepen zich toeleggen op zijn andere passie: de luchtvaart. Op het door hem aangekochte vliegveld Ypenburg bij Rijswijk vestigde hij zijn bedrijf *Frits Diepen Vliegtuigen NV*. Het gezin verhuisde naar Den Haag. Naast zijn bemoeienis met zijn eigen bedrijf, reed Frits Diepen in die tijd dagelijks op en neer naar Breda als projectmanager voor *Hispano Suiza Nederland NV*. In 1951 effende hij de weg voor een vestiging van een wapenfabriek van dit bedrijf in de wijk Belcrum in Breda. Op Ypenburg hield Frits zich bezig met de reparatie en revisie van vliegtuigen, de handel in vliegtuigaccessoires en het uitvoeren van chartervluchten, in die tijd luchttaxidiensten genoemd. Met name *Avio Diepen NV* (reparatie) werd een groot succes. In 1950 werkten er 168 personeelsleden en beschikte het bedrijf over een hangaar van 5000 m². In 1954 fuseerde zijn bedrijf met Fokker, waarbij Diepen commercieel directeur werd. In die functie stond hij aan de basis van het verkoopsucces van de Fokker F-27

Leert *Vlug en Voordelig*
Autorijden

bij

Autorijschool „DIFOGA”

Bergen op Zoom Tel. 453 (2 lijnen)

Afb. 20. Advertentie in de *Eendracht Bode* van 2 mei 1952, www.krantenbankzeeland.nl

Friendship. Met recht werd hij *Mister Friendship* genoemd. In 1963 deed Frits een stapje terug en werd hij adviseur voor Fokker, om twee jaar later terug te keren en zich in te spannen voor een fusie van de *Vereinigde Flugtechnische Werke* (VFW) en Fokker. Bij de fusie, in 1969, kreeg Diepen een plaats in de raad van bestuur van de in Düsseldorf gevestigde *VFW-Fokker GMBH*.

Na zijn vertrek uit Bergen op Zoom vertrouwde Diepen de leiding van Difoga toe aan Constantinus G.M. (Conny) Luske, inspecteur bij de *Koninklijke Shell*.⁵² Tot aan zijn overlijden in 1974, bleef Diepen als president-commissaris wel verbonden aan het bedrijf.

Luske heeft Difoga verder uitgebouwd en het tot een succes gemaakt. Onder de slogan "Ford mechaniseert de Nederlandse landbouw" timmerde het bedrijf ook op agrarisch gebied aan de weg. Begin jaren vijftig van de vorige eeuw mocht Difoga, speciaal voor de afdeling tractoren en landbouwwerktuigen, het predicaat *Ford District Dealer* voeren. Dit betekende een forse uitbreiding voor de afdelingen verkoop, service en onderhoud. Op het bedrijf aan de Bredasestraat was daarvoor geen plaats, zodat Luske elders ruimte moest zoeken. Die werd gevonden in het gebouw van de *Bergen op Zoomsche Manege* van Jacobus Hagenaars aan Meilust 4 (het huidige Bloemendaal 56, ter plaatse van de MCD-supermarkt) en in de voormalige DKW-garage van Pieter Thorenaar aan de Wouwestraatweg 58, waar werkplaatsen voor tractoren en landbouwwerktuigen werden ingericht.⁵³ Op beide locaties kwamen Shell tankstations. Als bijzonderheid is nog te melden dat in die tijd Difoga ook autorijlessen verzorgde (afb. 20). Het bedrijf bleef investeren. Aan de overkant van de garage aan de Bredasestraat bouwde

Difoga een showroom van 800 m² met daarboven zes appartementen. Precies tweeëntwintig jaar na de oprichting van Difoga, op 1 december 1956, legden Frits-Willem en Peter-Diederik Diepen, de zonen van de grondlegger, de eerste steen.⁵⁴ Op 31 oktober 1957 opende Difoga de nieuwe showroom met als paradepaardjes de nieuwe Ford Edsel en de Taunus 17M. Voor de afdeling landbouwvoertuigen bleek het uitvoeren van service- en herstelwerkzaamheden op twee verschillende plaatsen, Meilust 4 en de Wouwsestraatweg 58, niet handig. Praktischer was het deze werkzaamheden te concentreren op één plaats. Onder de naam *Landbouwmechanisatie Bedrijf Difoga BV* vestigde het verkoop- en servicecentrum zich in een hal aan de Wittoucksingel 19, tussen het vervoersbedrijf *NV BTO-Venetron* en touringcarbedrijf *Scaldis-Tours* van Piet J. Vale. Ook hier stonden Shellpompen.⁵⁵

Conny Luske overleed in 1965. Na hem volgden verschillende directeuren en bedrijfsleiders totdat Difoga in 1997 werd overgenomen door Benk van de Ree, eigenaar van de Fordgarage in Roosendaal. Hiermee was de cirkel rond en keerde het Forddealerschap, voor het westelijk deel van West-Brabant terug naar de plaats waar het ooit begonnen was. In april 2017 werd Van de Ree overgenomen door *Automotions Tigchelaar BV*, Forddealer uit Breda en Etten-Leur.

Met dank aan Peter Diepen voor zijn aanvullingen en correcties en het beschikbaar stellen van fotomateriaal. Recent is dit materiaal aan het West-Brabants Archief geschonken. Fred van Breemen voor het beschikbaar stellen van fotomateriaal en Hans Jordans voor de vindplaatsen van advertenties in kranten en tijdschriften van Bergen op Zoom.

Noten

- 1 *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant*, 11 juni 1906.
- 2 *De Grondwet*, 14 februari en 27 maart 1920; *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 21 augustus 1920; *Zierikzeesche Nieuwsbode*, 22 en 29 september en 6 oktober 1922.
- 3 De garage van de broers Alphonsus J.C. en Antonius C.M. Broos verhuisde later naar de Brugstraat 18 te Roosendaal.
- 4 *T-Ford* of *Ford-T* was de benaming in Nederland voor de Ford Model T. De officiële definitie van een voertuigchassis is: een compleet rijdbaar onderstel van een voertuig, zonder enige opbouw. Dit houdt in dat bij het chassis ook alle aandrijvende onderdelen, zoals de motor, de aandrijflijn en de brandstoftank horen.
- 5 <http://www.flatheadford.com/broch/dutch/broch.htm> *Dutch Original Ford Brochures* (geraadpleegd 25 mei 2018).
- 6 *Nieuwe Tilburgsche Courant*, 27 februari 1923.
- 7 De Ford V8 is vernoemd naar de acht cilinder verbrandingsmotor waarvan de tweemaal vier cilinders in een V-vorm ten opzichte van elkaar en van de krukas staan. Dit in tegenstelling tot een lijnmotor, waarvan de cilinders naast- of achter elkaar in lijn staan.
- 8 West-Brabants Archief (WBA), Bevolkingsregister Roosendaal, Gezinskaarten 1910-1939, Br t/m Bre, kaart 1579.
- 9 <https://deautovanmnopa.nl> In 1923 zijn op naam van J.G. van Breemen, Brugstraat 25a, Roosendaal, vijf kentekens afgegeven: N-12021 tot en met N-12025 (geraadpleegd 25 mei 2018).
- 10 WBA, Bevolkingsregister Bergen op Zoom (BR BoZ), Gezinskaarten 1920-1938, Bra-Bri, folio's 214 en 215
- 11 WBA, Collectie Beeld Bergen op Zoom, kadastraal kaart van Bergen op Zoom KM057, sectie F 1894, Kadastrale legger Bergen op Zoom, artikel 6845, Johannes J.A. van Steen, eigenaar, bestemming klompenfabriek.
- 12 WBA, Gemeentebestuur Bergen op Zoom (GB BoZ), Hinderwet 1875-1925, archief 0007.A, inventarisnummer 786
- 13 Zelfs nadat Ford in 1924 zijn vestiging in Rotterdam geopend had, ging de parallelle import van een aantal garagehouders nog door tot ongeveer 1927.
- 14 *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 20 juni 1924.
- 15 *De Grondwet*, 23 september 1925. Op de foto staat met ballpoint de datum juli 1923 geschreven. Deze datum klopt meer dan waarschijnlijk niet. Jan van Breemen was toen nog geen Forddealer en woonde nog in Eindhoven. In 1924 was hij in Bergen op Zoom eerst importeur van Fordautomobielen en kort daarna mocht hij zich officieel *Forddealer* noemen.
- 16 WBA, BR BoZ, Woonhuisregister 1920-1938, Ant-Ant, folio's 19 en 20. Hierin staat dat A. van Steenpaal op 6 april 1928 verhuisde van Antwerpsestraatweg 90 naar Meeussenstraat 14a. We vonden Van Steenpaal in diverse dagbladen genoemd als garagehouder aan de Meeussenstraat 14 - 14a in Bergen op Zoom waar hij het automerk Willys-Overland aan de man probeerde te brengen.
- 17 Op 4 maart 1928 werd de *NV Ford Motor Company of Holland* omgezet in de *NV Nederlandsche Ford Automobiel Fabriek*.
- 18 WBA, Bevolkingsregister Halsteren, Bevolkingsregister 1905-1931, S-Z, folio 1430, Adrianus Johannes de Vos, ingekomen vanuit Oosterhout naar Halsteren op 4 juni 1929.
- 19 WBA, Notariële archieven Bergen op Zoom (NA BoZ), notaris W.J. van Gruting, inventarisnummer 1622, akte 73, 13 maart 1929.
- 20 *Ibidem*, inventarisnummer 1627, akte 342, 28 oktober 1930.
- 21 *De Zoom*, 8 november 1930.
- 22 WBA, NA BoZ, notaris W.J. van Gruting, inventarisnummer 1629, akte 102, 2 april 1931.
- 23 WBA, BR BoZ, Gezinskaarten 1920-1938, Wei-Wit, folio's 77 en 78, ingekomen vanuit Rotterdam naar Bergen op Zoom op 18 december 1930, vertrokken op 4 juli 1931 naar Heerlen. *Limburgsch Dagblad*, 13 juni 1931.
- 24 WBA, Bibliotheek, Depot collectie 349 nummer 7537. Advertentie bij "100 jaar Synagoge" in: *Centraal blad voor Israëlieten in Nederland* 48 (1932) 37.
- 25 WBA, BR BoZ, Gezinskaarten 1920-1938, Lan-Lec, folio's 105 en 106. Mathias Langen, ingekomen vanuit Rijsbergen naar Bergen op Zoom op 13 november 1925, vertrokken op 20 juli 1931 naar zijn geboorteplaats Etten-Leur.
- 26 WBA, GB BoZ 1926-1971, Milieuvergunningen, archief 0008.A (MV), inventarisnummer 248 (sectie G 5309).
- 27 *Ibidem*, inventarisnummer 282 (sectie F1894). De *NV*

- Bataafsche Import Maatschappij* (BIM) was de opvolger van de *NV Acetylena*, de verkoopmaatschappij van de *Koninklijke Shell*.
- 28 WBA, NA BoZ, notaris W.J. van Gruting, inventarisnummer 1636, akte 188, 20 juni 1933.
 - 29 *Ibidem*, inventarisnummer 1637, akte 372, 20 december 1933.
 - 30 *Nederlandsche Staatscourant*, 27 november 1934. Bij handlichting verleent de kantonrechter bevoegdheden van meerderjarigen aan een minderjarige met het oog op diens uitoefening van een bedrijf of beroep.
 - 31 *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 14 december 1934, pagina 2; *Bredasche Courant*, 16 mei 1935.
 - 32 *Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant*, 24 december 1934.
WBA, BR BoZ, Gezinskaarten 1920-1938, Vro-Wak, folio's 231 en 232. Het gezin Th.M. Wagemans-Kerstens woonde aan de Burgemeester De Roocklaan 28a.
 - 33 *Ibidem*, Hee-Hen, folio's 171 en 172. Geboren in Vught op 4 augustus 1907, woonde aan de Pastoor De Meulemeesterstraat 5, ingekomen op 30 november 1934 vanuit Tilburg.
 - 34 *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 14 december 1934, pagina 3 en 4.
 - 35 *Bredasche Courant*, 9 juni 1936.
 - 36 *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 30 oktober 1936.
 - 37 WBA, Bouwvergunningen Bergen op Zoom (BV BoZ), 1937/60 (sectie H 1769 en 1770) en GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummers 362, 365, 386.
 - 38 Vriendelijke mededeling Peter Diepen: "De grond was eigendom van NS en er is nooit een juridische titel geweest voor de opstallen. Pas ergens in de jaren '80 heeft Ton Mouton, toen directeur-eigenaar van Difoga, de NS ertoe kunnen bewegen de grond te verkopen".
 - 39 *Ierseksche en Thoolsche Courant*, 18 februari 1938.
 - 40 WBA, GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummer 340.
 - 41 *Zierikzeesche Nieuwsbode*, 1 juli 1937; *Bredasche Courant*, 17 augustus 1937.
 - 42 In de toelichting bij de aanvraag stond uitdrukkelijk: "De uitbreiding van het Gebouw Difoga is noodzakelyk geworden in verband met de zeer uitgebreide werkzaamheden welke er momenteel in plaats vinden door de Deutsche Legerautoriteiten (HKP)".
 - 43 WBA, BV BoZ, 1940/65, 1941/79 en GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummers 428, 441.
 - 44 https://www.wegenwiki.nl/Rijkswegenplan_1932 [geraadpleegd 25 mei 2018].
 - 45 <https://deautovanmopa.nl> Anders dan het tegenwoordige voertuiggebonden kenteken, was het nummerbewijs persoonsgebonden. Het stond dus op naam van de kentekenhouder en was niet aan een specifiek voertuig verbonden. Als iemand een nieuwe auto aanschafte, nam hij zijn oude kenteken gewoon mee. Een eigenaar kon ook meerdere voertuigen met hetzelfde nummer hebben. Nummers konden om allerlei redenen vervallen, waarna ze vrij waren om opnieuw te worden uitgereikt aan een nieuwe aanvrager. Voor Noord-Brabant was de beginletter een N. Puur toeval, want Zeeland had bijvoorbeeld als beginletter een K [geraadpleegd 25 mei 2018].
 - 46 WBA, GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummers 430, 432 (sectie E 1070). Bouwvergunning niet gevonden.
 - 47 W. Adriaansen, "Vliegtuigbouw in Bergen op Zoom" in: *De Waterschans* 46 [2016] 3, pp. 125,126.
 - 48 *Het Valk*, 28 november 1941.
 - 49 Simone Smits is de dochter van Charles M.J.J. Smits en Maria I.J.A.A. Goethals. Haar vader was vennoot en commissaris bij *NV Bierbrouwerij "De Drie Hoefijzers"* in Breda.
 - 50 WBA, Bibliotheek, Depot collectie 349 nummer 6053, dr. J. Buitkamp, *Verzet in West-Brabant en Zeeland, Deel 4, O.D. en L.O./L.K.P.*, Breda 1988.
 - 51 *De Avondster*, 21 november 1944.
 - 52 WBA, BR BoZ, Gezinskaarten 1920-1938, Loo-Lut, folio's 239 en 220. Constantinus G.M. (Conny) Luske, geboren te Nijmegen op 19 september 1907, overleden op 31 januari 1965 te Ekeren, België. Ingekomen in Bergen op Zoom op 24 maart 1937. Hij was gehuwd met Meta E.J. Hamer, zij woonden aan het Bolwerk Noord 59.
 - 53 WBA, GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummers 692, 716, 750 (sectie C 1181, Meilust 4); inventarisnummers 577, 694, 745 en WBA, BV BoZ, 1955/88 (Wouwestraatweg 58).
 - 54 Frits-Willem Diepen * Bergen op Zoom 9 december 1944 en Peter-Diederik Diepen * Tilburg 16 november 1945.
 - 55 WBA, GB BoZ 1926-1971, MV, inventarisnummers 1304, 1337, 1326, 1350, 1389 (sectie H 3758, Wittoucksingel 19).
- N.B.
- Alle kranten, behalve *De Zoom* van 8 november 1930, zijn te raadplegen via <https://www.delpher.nl>. Van *De Avondster* en *De Zoom* zijn daar slechts een aantal edities uit de jaren 1940-1945 in te zien. De overige jaargangen zijn beschikbaar in de studiezaal van het West-Brabants Archief.
 - De Zeeuwse kranten kunnen ook via <https://krantenbank-zeeland.nl> worden ingezien."

Nieuwe leden per 1 juni 2018

Mevr. P. Colin Bergen op Zoom

Mevr. C.W.M. Hazen Halsteren

Dhr. R.P. de Koning Bergen op Zoom

Mevr. C.J. van Loon Bergen op Zoom

Dhr. J.C.A. Moerings Bergen op Zoom

Mevr. F.P. Polak Bergen op Zoom

Mevr. S.J.P. Quik Bergen op Zoom

Mevr. P.M. Schoutens Woensdrecht